

ЮРІЙ СТАНИНЕЦЬ: АСПЕКТИ ПОРТРЕТА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕПІСТОЛЯРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1(55)

УДК 821. 161. 2 – 6.09 Станинець

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663–6840/2026.1.\(55\).176–182](https://doi.org/10.24144/2663–6840/2026.1.(55).176–182)

Барчан В. Юрій Станинець : аспекти портрета кризь призму епістолярної комунікації; кількість бібліографічних джерел – 15; мова українська.

Анотація. У статті здійснено аналіз епістолярної комунікації письменників Юрія Станинця та Івана Чендея. Ю. Станинець – репрезентант закарпатської української белетристики 20–40 років ХХ ст., у радянський час вилучений із літературного процесу. І. Чендей – представник літературного покоління 50–80-х років, лауреат Шевченківської премії, який зазнав гоніння від партійних менеджерів тогочасної системи. Листування між письменниками тривало в період 50-х–80-х рр. минулого століття. Епістолярна спадщина Ю. Станинця недосліджена. Аналізом листування І. Чендея активно займається вчений С. Кіраль. Однак епістолярна комунікація двох закарпатських митців ще не стала предметом наукового осмислення. Метою дослідження є представлення портрета Ю. Станинця кризь призму дванадцяти опублікованих епістол І. Чендея. Завдання для досягнення мети передбачають аналіз листів Чендея до Станинця, акцентування на тих деталях, які формують уявний портрет адресата. З'ясовано, що основною мотивацією епістолярної комунікації в Ю. Станинця було мешкання у віддалених гірських районах, хвороба та відлучення в радянський час від літературного середовища через сан греко-католицького священника. Домінуючою в його листах була тема творчості. Ю. Станинець жив надією влитися в активне літературне життя, повідомляв про свої творчі плани, наміри, пітримував літературні досягнення адресата. Чендей сприйняв його як вдумливого, спостережливого, емоційного письменника, об'єктивного критика. Важливі штрихи в портретописанні додає лінгвістичний аспект епістол. Зокрема добірна літературна мова, діловий стиль, формули мовленнєвого етикету в листах Чендея відображають його позитивне сприйняття адресата. Отже, із епістолярної комунікації двох митців постає досить виразний образ Ю. Станинця з характерними для нього як людини і письменника рисами.

Ключові слова: Юрій Станинець, Іван Чендей, епістолярна комунікація, лінгвістичний аспект, портрет, епістола.

Формулювання проблеми. Епістолярій – один із жанрів, який оприлюднює душевні глибини людського еста, не надто відображені в автобіографіях, спогадах, інтерв'ю чи інших матеріалах. Часто він відтворює хвилиний настрій автора, його емоції, роздуми, судження, оцінки, що вже пройшли фільтрацію розумом, серцем і сформувалися у відповідні дефініції, образи, думки щодо себе, явищ і подій навколо, проблем особистого, суспільного й загальнолюдського виміру. Епістолярна комунікація ж творчих людей є джерелом глибшого осягнення як їхньої чисто людської й творчої сутності, так і обставин, історичних, політичних, суспільних реалій, властивих їхньому часові. З огляду на значущість епістолярію як «літератури факту» (М. Коцюбинська), важливим є дослідження листування між закарпатоукраїнськими письменниками Юрієм Станинцем та Іваном Чендеєм. Ю. Станинець – представник українського письменства 20–40-х років ХХ століття, греко-католицький священник. Із «його іменем українське словесне мистецтво Закарпаття утверджувалося як мистецтво сучасне, професійне, європейське, виходило на світові обшари» [Федака 1999, с. 14], але радянським режимом він був переслідуваний та відлучений від літератури через сан греко-католицького священника.

І. Чендей – чільний репрезентант української літератури 50–80-х років ХХ століття, належав до прозаїків, які «визначають обличчя вершинної української прози другої половини ХХ століття» [Федака 2017а, с. 326], лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, публіцист, кіносценарист, підданий гонінням тогочасної влади. У свій час звучали дорікання І. Чендею щодо нібито байдужості його і Спілки письменників до долі Ю. Станинця [Станинець 1994]. Пізніше від автора цих слів звучали й спростування такого недоречного звинувачення. Тож епістолярна комунікація Станинця й Чендея розкриває не лише видимі зв'язки між цими неординарними людьми, але й, зважаючи на владну ідеологію придушення й заборон щодо обох персон, спрямовує погляд у глибші, особистісні якості, вияскравлює характеристичні деталі їхньої людської та мистецької сутності.

Аналіз досліджень Епістолярний спадок Ю. Станинця вповні не опублікований, хоча окремі листи, наприклад, до мовознавця М. Грицака, У. Самчука були оприлюднені в публікаціях на інтернетплатформі Н. Ребрик. Про активне листування Станинця зі своїми сучасниками П. Мігвом, О. Сливкою, особливий його стиль зауважує Н. Ребрик у передмові до книги «Червона йоната-

ночка» [Ребрик 2011, с. 39–40]. Певне уявлення про спілкування Ю. Станинця з І. Чендеєм дають опубліковані в науково-мистецькому часописі «Екзиль», № 5 за 2007 рік дванадцять листів І. Чендея до Ю. Станинця. Тож епістолярна спадщина Ю. Станинця чекає на свого дослідника. Листування І. Чендея ретельно опрацьовує відомий науковець С. Кіраль. Його праці [Кіраль 2013; 2021], окремі статті є вагомим внеском у чендєзнавство. Вважаємо, що подальше опрацювання епістолярію обох письменників відкриє чимало фактів і деталей у їхньому життєпліні, висвітлить менш відомі особливості творчого єства митців. Опубліковані листи Чендея є достовірним джерелом аналізу характерних рис портрета Ю. Станинця, тому вони й стали об'єктом нашого дослідження.

Мета статті, завдання. Метою пропонованої студії є представлення портрета Ю. Станинця крізь призму листів І. Чендея до нього. Завдання студії передбачають аналіз тематичного, проблемного, лінгвістичного спектру епістолярної комунікації Ю. Станинця з І. Чендеєм.

Методи та методика дослідження. Дослідження базується на засадах загальнонаукових підходів аналізу, синтезу, індукції та біографічного, культурно-історичного, соціологічного літературознавчих методів.

Виклад основного матеріалу. Епістолярій митців – один із жанрів творчості, що викликав особливе зацікавлення дослідників. І. Франко, за твердженням А. Ільків «надавав письменницькій кореспонденції пріоритетного значення» [Ільків 2016, с. 20]. М. Коцюбинська наводить фрагмент із листа поета до А. Кримського, де він писав: «Листи навіть невеличких писателів можуть мати значення для історії літератури і суспільності, а щодо українських писателів, як знаєте, тисячі обставин причиняються, щоб життя і розвій їх прислонити тайною. Відси йдуть усякі теорії про сякі чи такі на них впливи, теорії, котрих, звичайно, якби ми знали дійсно, на чім образовувався, з ким зносився і як розвивався даний писатель. От тим-то, я думаю, що кожне зернятко фактичної інформації в таких справах посуває вивчення нашої літератури наперед [Коцюбинська 2009, с. 18–19].

Значення епістолярію підкреслював і Ю. Шерех, досліджуючи листи П. Куліша. Він вважав, що «листи постачають безліч дорогоцінних і часто прецікавих фактичних деталей» [Шерех 1998, с. 24.]. Водночас лист письменника як літературний твір відбиває як особу автора, так і образ конкретної особи як її бачить автор. «У цьому сенсі, – твердить Ю. Шерех, – лист нагадує – в малярстві – портрет. Кожний бо портрет приносить образ споретризованого людини і маляра» [Шерех 1998, с. 25]. І хоча в листах на першому місці Я автора, «все таки якоюсь мірою вони відбивають і образ адресата» [Шерех 1998, с. 25]. Отже, листи І. Чендея характеризують не лише його, а й подають портрет Ю. Станинця так, як бачить його сам автор.

Епістолярну комунікацію двох письменників засвідчують наявні в архіві видавництва «Гражда»

12 листів та 2 листівки І. Чендея до Ю. Станинця, що охоплює період з 1955 до 1987 року. Н. Ребрик, покликаючись на лист від 13.06. 1955 р., заявляє, що «їх переписка тривала й раніше, однак листів виявити поки що не вдалося» [Література 2007, с. 29]. Як свідчать опубліковані епістоли, Станинець листувався з Чендеєм активно, але епістолярна комунікація між двома адресатами була несистематичною, між листами – відстань, тривала в часі, зокрема з боку І. Чендея. Але сам він просив не приймати мовчанку «за недисциплінованість чи відсутність уважного ставлення» [Література 2007, с. 31].

Листи Юрія Станинця – один із важливих жанрів його творчості, своєрідний автопортрет митця. Актуальність такої форми комунікації для Станинця була зумовлена кількома причинами. Перша з них – перебування на службі у віддалених частинах краю – на Верховині, де, як сам зізнавався, «жив відірваний від світа» [Станинець 2011б, с. 595]. Другий фактор – його фізичне здоров'я. «Жорстокий тиран хвороби» диктував сидіти вдома, як зізнавався автор, а він «бажав бути між людьми, щось почути, щось побачити, чогось навчитися, набратися якихось нових вражень» [Станинець 2011б, с. 596]. Третьою умовою, що диктувала прагнення митця до спілкування, який у повоєнний час «сорок вісім літ не мав книжки, був поза увагою літературного когоспу (Спілки письменників) [Мідянка 1996, с. 12], було відлучення його від літературного процесу. Як відзначає Д. Федака, «за радянських часів можновладці ніяк не могли простити йому ні сану греко-католицького священника, ні всенародного довір'я закарпатців, які обрали його послом Сойму Карпатської України, а вже й поготів «крамольних» думок з публікацій 30-х років, зокрема на сторінках часопису «Благовісник...» [Федака 2017б, с. 209]. Ю. Станинцю довелося пережити безробіття, відлучення від літературних кіл, коли в 1946 році його не запросили на літературний вечір в Народному домі Ужгорода, погрози арештом, демонстрація небажаного спілкування з боку знайомих літераторів, знищення братом заради безпеки щоденника майже на 500 сторінок, оповідань, етнографії. Свій психологічний стан Ю. Станинець фіксує в автобіографії: «Я хотів здурити з жалю... Тоді вже мною оволодів якийсь темний відчай. Перестав передплачувати літературні журнали, перестав читати, затикав вуха від всього, що нагадувало українську літературу. Вимикав радіо, коли почав читати якусь оповідання і вибігав надвір, як щілений отруйною стрілою. Закинув навіть з очей свої книжки, щоб вони не кололи душу. Та втратив я найдорожче...» [Станинець 2011а, с. 611–612].

Не меншого болю завдало авторові й забуття його крайовою Спілкою письменників у час відзначення її двадцятип'ятирічного ювілею 27 червня 1971 року. Свій стан після прочитання інформації про цей захід Станинець пережив як тяжку недугу, коли ним оволоділо «бажаннн більше не звестися з постелі», прийшло усвідомлення про неможливість повернутися до літературної творчості. Глибоку психологічну травму він занотує: «І якщо в цей святковий день ювілею ніхто мене не згадав

ні між живими, ні між мертвими – мені не був жаль. Те, що я створив перед 25-ма роками, було тільки початком діла, була тільки весна мого творчого буття. Але все те лежало мертво на поживклих від часу сторінках газет, журналів, книжок. Тож немає за що мене згадувати...

Тому цей ювілей стрів мене в траурі моєї літературної смерті» [Станинець 2011а, с. 618–619]. Із цього приводу дослідниця Н. Ребрик зазначає: «Життя тягнулося пісне й одноманітне, перо до рук не бралось, оскільки закарпатська письменниця «еліта» грубо відкинула Юрія Станинця з літератури тільки через те, що він священник» [Ребрик 2011, с. 37].

Незважаючи на всі перепони, Ю. Станинець підтримував спілкування з науковцем П. Лінтуром, на той час уповноваженим у справі культури краю, літераторами Ф. Потушняком, О. Маркушем, листувався, «ділився творчими порадами» з О. Сливкою, зустрічався з М. Рішком, П. Міговком, добре знав І. Чендея і розмовляв з ним на літературні теми [Станинець 2011б, с. 557].

Підтримувати інтелектуальну комунікацію Ю. Станинцю на той час було дуже важливо. Такою формою спілкування було листування. Адже, за висловом М. Коцюбинської, «лист – спонтанний вияв думки й чуття він набуває самостійного життя, стає згодом самоцінним документом епохи, людської духовної діяльності. А можливо, в ньому підсвідомо жевріє «надзавдання» автора – бути почутим не тільки адресатом» [Коцюбинська 2009, с. 16].

Припускаємо, що таке «надзавдання» мав і Ю. Станинець. Тим паче, що І. Чендей, займаючи з 1955 року посаду відповідального секретаря Закарпатської організації СПУ, увів у літературний процес краю письменників старшого покоління, видавши твори О. Маркуша, Луки Дем'яна, Ф. Потушняка, Й. Жупана, Ю. Боршоша-Кум'ятського. Це, звичайно, вселяло надію в Ю. Станинця бути визнаним у літературі нового часу. Творів Ю. Станинця Чендей, за його зізнанням у листі від 13 червня 1955 року, не знав. До їх прочитання його зобов'язали саме Станинцеві листи.

Із листів І. Чендея можна виокремити основні теми епістол Станинця до адресата: літературної творчості, літературно-критичних оцінок та суджень, становища літератури краю, творчих взаємин у письменницькому середовищі, повсякденного буття.

Тема літературної творчості – одна з ключових у листуванні. Як засвідчує епістола Чендея від 13 червня 1955 року, Ю. Станинцю важливою була думка письменника про його твори, оскільки він не втрачав надії повернутися в літературу. Колезі по перу повідомляв, що знову взявся за книгу, читає, думає, «збуджує в собі той вогник, який колись горів полум'ям, заставляв брати до рук перо, а згодом вкрився попелом...» [Література 2007, с. 29]. Ймовірно, Ю. Станинець сумнівався в можливості знову увійти в літературу через свій духовний сан. Спадає на думку й те, що Чендей, маючи на меті ввести в літературний процес краю митців старшої

генерації, включав у їхнє коло й Станинця. На це настановує відповідь Чендея про те, що «література, мистецтво – не знають професій, що їх людина займає в громадському житті, вона знає тільки людей, які по-справжньому служать їй, люблять її до кінця, глибоко і правдиво. Ось чому, говорячи з Вами, – наголошує автор, – я абсолютно звертав увагу на Вас як на літератора в першу чергу, забуваючи про все інше. Я думаю, що життя само підкаже нам, як зробити, що зробити для того, щоб вийти на світ, до людей з своїми творами» [Література 2007, с. 29].

Із листа І. Чендея від 17 лютого 1956 року [Література 2007, с. 29] дізнаємося, що листове звернення Станинця до митця було активним. У своєму листі-відповіді до адресата Чендей повідомляє, що «ретельно переглядав всі листи що дістав від Вас торік», однак їхній зміст не конкретизується. Більше всього, що Станинець ділився творчими планами, очікував на оцінку свого літературного доробку, адже Чендей наголошує, що прочитані твори йому сподобалися, підкреслює властивий їм наліт релігійності, шкодує про втрачені можливості реалізації високих творчих потенцій автора «в роки нового буття». Разом із тим він висловлює намір зустрітися з колегою по перу, поговорити про його літературні твори, про «літературні діла», можливості в перспективі.

Такі наміри І. Чендея підживлюють надію Станинця в можливість з'явитися в літературному просторі, відновити своє письменницьке ім'я. Тому в листах він виражає сподівання на об'єктивну оцінку його літературної праці та, напевне, через тривалу відсутність цього з боку Чендея, висловлює намір прийти за своїми творами. Про це довідемося з листа-відповіді І. Чендея від 2 листопада 1963 року [Література 2007, с. 30], який повідомляє, що читав окремі твори і за ними «приходить поки що не треба», бо буде мати про них свою думку, яку висловить по приїзді до автора. Про те, що Чендей після ознайомлення з творчістю сприйняв Станинця як самобутнього прозаїка серед представників старшого покоління й прагнув реабілітувати його, свідчить повідомлення в цьому ж листі, що під час свого відвідання Києва буде мати окрему розмову про Станинця з керівниками Спілки. Результати цього наміру в листах не повідомлялися. А це впевнює, що в столиці Чендееві не вдалося заручитися підтримкою (якщо така розмова відбувалася) і втішних новин для Станинця не було.

Із листа І. Чендея від 10 червня 1964 року [Література 2007, с. 30–31] дізнаємося, що Ю. Станинець знову «дав про себе знати». У відповіді Чендей запевняє, що тримав письменника в полі зору, міркував про його долю, думав про нього «з тою теплотою і повагою, яку маєш до людини в чомусь дуже доброї, послідовної, до того ж людини, яку доля жорстоко обікрала», якій «у житті треба було писати і писати, віддавати свій талант літературі» [Література 2007, с. 30]. На прикладі власного письменницького зростання він натякає адресатові на необхідності літераторові, окрім вродженого таланту, володіти мовою, теоретичними знаннями тощо.

Лист І. Чендея також подає інформацію про те, що Ю. Станинець звертався з проханням віднайти в журналі «Наша земля» його оповідання «Дарунок Миколая», про можливість придбати випущені перед п'ятьма роками «Казки Верховини», казку «Два брати». На ці запити Чендей дає практичні поради.

Йдеться у листі також про намір Ю. Станинця підготувати збірку своїх оповідань. І. Чендей висловлює підтримку такого задуму автора і радить до цього серйозно готуватися: «У Вас чимало написано, серед творів є і такі, які не втратили своєї цінності. Перегляньте все, все, сядьте за письменницький стіл, працюйте. Бажаю Вам щастя і буду Вас підтримувати» [Література 2007, с. 30]. І. Чендей не виключав і власної участі в реалізації такого задуму Станинця, щоб самим двом можна було б дещо обміркувати за умови зустрічі впродовж тижня у червні того ж року.

Наступні листи І. Чендея більш конкретні щодо теми творчості, оскільки йдеться в них і про видані твори самого Чендея, і про Станинця не лише як літератора, але й як критика. Їм властива посилена емоційність, зумовлена предметом комунікації.

Високий емоційний реєстр спілкування в листі І. Чендея від 7 березня 1956 року [Література 2007, с. 31] викликаний почуттям вдячності адресатові за відгук на його книжку (автор не подає її назви), припускаємо, що це перша збірка оповідань адресанта «Чайки летять на Схід» (1955). Її подарував автор із дарчим написом: «Дорогому товаришу Станинцю на знак любові до рідної літератури, до рідного слова». Чендей був переповнений почуттям радості від факту, що його твори дійшли до читача і є свідченням, що читач любить книгу й зацікавлений літературними новинками. Водночас цю радість посилює відгук професіонала – письменника Ю. Станинця. І. Чендей визнає в його особі доброго літератора й об'єктивного критика. «...Ви – не звичайний читач, а письменник, людина, котра ревню, з хвилюванням бере до рук книгу, коли сподівається знайти в ній щось варте уваги і того часу, який треба витратити, щоб її прочитати» [Література 2007, с. 31].

Позитивні емоції викликають у автора збірки й критичні зауваження, поради, думки Ю. Станинця стосовно прочитаного, адже, вважає Чендей, це свідчення уважного ставлення читача до тексту. Станинець вказує й на певні мовно-стилістичні, на його погляд, недоречності в тексті (епітети, порівняння, паралелі, малюнки природи). Автор збірки безапеляційно їх сприймає: «Ви абсолютно праві, і навряд чи потрібно нам з Вами дискутувати» [Література 2007, с. 31]. Він висловлює готовність удосконалювати себе в роботі, бути вимогливішим, більш критичним до себе. Як бачимо, автор збірки визнає Станинця проникливим у відчутті художнього слова, знавцем секретів творчої письменницької лабораторії, критика, який із належною теоретичною освіченістю оцінює творчий плід митця.

У листі І. Чендея від 10 лютого 1965 року цю важливу рису портрета Ю. Станинця підтверджено в підтримці його наміру підготовки «ру-

копису і майбутньої книжки»: «Особисто завжди у Вашій особі бачив літератора емоційного, спостережливого, якому тільки доля в житті десь стала впоперек шляху і не сприяла бурхливому розквіту хисту» [Література 2007, с. 31]. Епістола свідчить, що Чендей радив Станинцеві зосередитися на малоформатній прозі. Письменник взяв це до уваги й створив та надіслав свої етюди (оповідання, малюнки) Чендею, на якого вони справили гарне враження, були емоційними, демонстрували спостережливість автора та ліричний настрій. Водночас Чендей висловив цілий ряд зауважень та рекомендацій авторові зокрема щодо малюнків «Новорічні побажання» та «Біла шапка», які йому найбільше сподобалися. Особливий наголос він зробив на мові творів, яка, особливо в малому жанрі, вимагає ювелірності, точності, вибагливості в роботі зі словом. Критик наголошує на цілком об'єктивних обставинах неволодіння старшою генерацією митців літературною мовою – діалект, колишня школа, відсутність доступу до української книги за часів окупації, що позначилося й на мовному рівні творів закарпатських письменників. Однак у питанні мови творів він був категоричним: «Але література не знає ніяких об'єктивних обставин для виправдання, вона знає явища літератури, рахується з ними» [Література 2007, с. 31].

Як свідчать листи Чендея за 1982 рік, Ю. Станинець у своїх посланнях рефлексував щодо особистої літературної недолі. Такі його послання були листами-одкровеннями з широкою гамою почуттів, прискіпливим самоаналізом, ціннісними характеристиками. На схилі років він оглядав пройдений шлях, свій попередній творчий період, зважував, оцінював внесок у літературу, згорьований, він нарікав на згублений час і нереалізовані можливості. У листі-відповіді від 25 березня 1982 р. [Література 2007, с. 32] І. Чендей прагне втішити, розрадити свого старшого колегу по перу міркуваннями глибокого філософського розуміння життя, його діалектики, психологічно вмотивованим переконанням змінності життя, незнищенності справжніх цінностей відповідно до закону збереження енергії. У своїй наступній кореспонденції Станинець порушує й питання про увічнення пам'яті закарпатської поетки Миколаї Божук, пропонує свій варіант напису на впорядкованій могилі в Рахові [Література 2007, с. 32], на що І. Чендей дає слушні практичні поради.

Надісланий лист Станинця від 10 листопада 1983 року [Література 2007, с. 33–34] свідчить, що він не полишає творчої роботи, і з радістю повідомляє адресата про публікацію в районній газеті «Прапор перемоги» свого нового твору «Посіяли журавлі крилами». З листа-відповіді дізнаємося й про зустріч двох митців в оселі Станинця, під час якої господар читав Чендееві прощальне (надгробне) слово. Під враженням прослуханого в того виник задум написати оповідання. Для цього він висловлює бажання мати твір перед собою. Станинець, як дізнаємося з листа Чендея від 5 січня 1984 року [Література 2007, с. 34], надіслав йому Слово в одному з листів, які направлялися (невідомо,

із якої причини) на адресу Дмитра Івановича Попа. Отже, Станинець вірив, що написане ним стане імпульсом народження з-під пера Чендея нового твору. У наступному листі він спонукає колегу по перу до написання історичного полотна про Закарпаття. Звіряється, що й сам мав такий намір у минулому. Цей задум Станинця, як переконається Чендей із листа, «був вираженим і обміркованим докладно» [Література 2007, с. 34]. Станинець також висловлює щирі емоції з приводу можливого виходу книги чендеевої прози, цікавиться спілчанським життям.

До речі, написане Станинцем для свого похорону надгробне слово, за твердженням О. Гавроша, загубилось і не прозвучало під час прощальної церемонії [Гаврош 2001].

Як бачимо із аналізованого листування, основне місце в епістолярії Ю. Станинця займає тема творчості, місця в українському літературному процесі краю. У своїй комунікації він акцентує на проблемах особистого відчуття суспільного остракізму, відчуженості, депресії, творчого занепаду, творчості як суті й призначення митця, можливості влитися в літературне життя. Водночас щиро цікавиться літературною працею свого адресата, коментує її, підтримує успіхи, професійно зауважує недоліки, чим, як бачимо, завойовує повагу й прихильність Чендея.

Окрім того, листи дають інформацію про місце мешкання Ю. Станинця – село Горонда на Мукачівщині, про його сімейний стан – згадується дружина, про взаємні візити до обійсть у Горонді й Ужгороді. І головне – про взаємну повагу двох творчих людей.

Портрет Юрія Станинця увиразнює й лінгвістичний аспект епістолярію. Саме він достатньо відображає інтелектуальний і етичний рівень спілкування, емоційне налаштування комунікаторів. Зокрема про це свідчить діловий стиль, добірна літературна мова листів-відповідей Чендея, що вказує на його перцепцію самих стосунків із адресатом та серйозність порушуваних ним тем. Сприймання Чендеем Станинця як людини поважної, високоосвіченої засвідчують зачини листів, де присутня формула-звертання, повідомлення про отримання листа, подяка, часто вибачення за затримку з відповіддю; основна частина – конкретне обговорення порушуваних тем і проблем, нерідко дидактичного характеру із настановами до подальшої творчості, міркуваннями філософсько-психологічного плану, довірливим звірванням творчих намірів, доброзичливими, але об'єктивними оцінками творів тощо; кінцівка – із застосуванням коректних і щирих прощальних формул, побажання.

Риси портретності Ю. Станинця проступають також у формулах мовленнєвого етикету. У І. Чендея вони ґрунтуються на засадах народного мовленнєвого етикету та основах риторики. У звертаннях опорними лексемами виступають такі: *шановний, дорогий, вельмишановний, шановний друже, ша-*

новний Добродію, милий Добродію. Серед слів вдячності домінують лексеми та вирази *спасибі, даруйте, радий, щиро дякую, приємно було отримати від Вас листа, вдячний Вам;* форми прощання: *з добрими побажаннями і поздоровленнями; щиро здоровлю, бажаю доброго щастя; з пошаною і щирим привітом; бажаю добра і здоров'я, успіху в роботі; щиро дякую за все, за все, залишаюсь з пошаною до Вас і привітом. Ваш щиро; бажаю Вам доброго гаразду і плідної праці; а поки що добра Вам і здоров'я щедро! Щиро; добра Вам і здоров'я; щире поздоровлення Вашій дружині, Вам добра і щастя! Здоров'я Вам і гарної роботи!; вітайте від мене дружину, Вам щастя і добра, світлого 1984-го року!; добра Вам і благодаті! Щиро Ваш.*

Наведені зразки формул мовленнєвого етикету свідчать про довіру, прихильність, щирість людей, яких об'єднує спільна сфера діяльності – творчість, література, і в якій Чендей сприймав Станинця як невід'ємну, органічну частину.

Висновки. У підсумку зазначимо, що листи Івана Чендея містять факти, деталі, із яких постає портрет Ю. Станинця як людини й письменника. Домінуючою у його листах є тема творчості. Автор торкається проблем покликання митця, долі творчої особистості, психології творчого процесу, відчуження, самотності. У листах-відповідях Чендея зосереджена увага на фактах, деталях, що підкреслюють позитивні людські риси характеру Станинця, незважаючи на жорстокі випробування долі: милосердя, доброта, щирість, довіра. Чендей бачить у ньому людину послідовну, цілеспрямовану, наділену високим інтелектом, з тонкою душевною структурою, яка психологічно важко переборює незаслужену несправедливість. Водночас, фіксує активність листовних послань із боку Станинця та його повідомлення про творчі плани і їх реалізацію, з комунікації Чендея проступає й така притаманна характеру Ю. Станинця риса, як наполегливість у досягненні мети, здатність долати шлях і через терни. Листування підтверджує також його високі професійні комунікативні здібності.

У Чендеевому епістолярному портреті Станинця домінують деталі з акцентом на творчій сутності людини. І. Чендей сприймає його в першу чергу як літератора емоційного, спостережливого, талановитого письменника з достатніми потенційними можливостями, але й одного з тих, кого доля жорстоко обікрала. Лінгвістичний аспект листів, що відтворює емоційно-психологічний лад спілкування, підкреслює ставлення Чендея до Станинця як до поважної і шанованої персони. Отже, із аналізованого епістолярію, який відображає довготривалі щирі, довірливі стосунки двох неординарних, духовно близьких людей, постає зримий, із виразно окресленими рисами характеру образ Ю. Станинця-високодуховної людини й талановитого митця.

Література

1. Гаврош О. Дві долі. Ювілейні роздуми про два ювілеї. *Карпатська Україна*. № 36. 15 вересня 2001.
2. Ляків А. Інтимний курс письменницького епістолярію другої половини XIX – початку XXI ст.

Дис. ... на здобуття наук. ступеня д. філол. наук: 10.01.01 Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2016. 410 с.

3. Кіраль С. «...Зробити щось корисне для свого рідного народу»: З епістолярної спадщини Івана Чендея: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2013. 212 с.

4. Кіраль С. Іван Чендей та київські критики: епістолярні діалоги: монографія. Київ: Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 432 с.

5. Коцюбинська М. Листи і люди. Роздуми про епістолярну творчість. Київ: Дух і літера, 2009. 584 с.

6. «...Література не знає ніяких об'єктивних обставин для виправдання... *Екзиль*. Ужгород: Гражда, 2007. № 5. С. 29.

7. Мідянка П. Сотворих суд і правду, не предаждь мене обидящих мя. *Фест*. 1996. 12–18 вересня. С. 12.

8. Ребрик Н. «... Платити мені маєте не сріблом-злотом, а такими почуттями до мене у ваших серцях при читанні цієї книжки, які я мав до вас, коли цю книжку писав...». Станинець Юрій. Червона йонатаночка: вибрані твори. Ужгород: Гражда, 2011. С. 3–82.

9. Станинець Ю. 25-річний «ювілей» мого літературного мовчання. Червона йонатаночка: вибрані твори. Ужгород: Гражда, 2011а. С. 617–620.

10. Станинець Ю. Автобіографія. Червона йонатаночка: вибрані твори. Ужгород: Гражда, 2011б. С. 534–616.

11. Федака Д. Духовні ораниці Юрія Станиця. *Наш рідний край*. 1999. Річн. 1 (XVIII). С. 14.

12. Федака Д. Іван Чендей (1922–2005). Українське красне письменство Закарпаття. Літературні портрети й ескізи. Ужгород: ТИМПАНИ, 2017. С. 325–336.

13. Федака Д. Юрій Станинець (1906–1994). Українське красне письменство Закарпаття. Літературні портрети й ескізи. Ужгород: ТИМПАНИ, 2017. С. 207–212.

14. Шерех Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Харків: Фоліо, 1998. С.14–50.

15. Юрій Станинець. *Карпатська Україна*. 21 квітня 1994.

References

1. Havrosh O. (2001) Dvi doli. Yuvileini rozduy pro dva yuvilei [Two Destinies. Anniversary Reflections on Two Anniversaries]. *Karpatska Ukraina*. № 36. 15 veresnia [in Ukrainian].

2. Ilkiv A. (2016) Intymn yi dyskurs pysmennytskoho epistoliaruiu druhoi polovyny XIX – pochatku XXI st. [Intimate discourse of the writer's epistolary literature of the second half of the 19th – early 21st centuries]. Dys. ... na zdobuttia nauk. stupenia d. filol. nauk: 10.01.01 Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyliya Stefanyka. Ivano-Frankivsk, 410 s. [in Ukrainian].

3. Kiral S. (2013) «...Zrobyty shchos korisne dlia svoho ridnoho narodu»: Z epistoliarnoi spadshchyny Ivana Chendeia/«...To do something useful for one's native people»: From the epistolary heritage of Ivan Chendei: Monohrafiia. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. 212 s. [in Ukrainian].

4. Kiral S. (2021) Ivan Chendei ta kyivski krytyky: epistoliarni dialohy [Ivan Chendei and Kyiv critics: epistolary dialogues].: monohrafiia. Kyiv: Uzhhorod: TOV «RIK-U». 432 s. [in Ukrainian].

5. Kotsiubynska M. (2009) Lysty i liudy. Rozduy pro epistoliarnu tvorchiu [Letters and People. Reflections on Epistolary Creativity]. Kyiv: Dukh i litera. 584 s. [in Ukrainian].

6. «...Literatura ne znaie niiakykh ob'yektyvnykh obstavyn dlia vypravdannya... (2007) [„...Literature knows no objective circumstances to justify...”]. *Ekzyl*. Uzhhorod: Grazhda. № 5. S. 29 [in Ukrainian].

7. Midianka P. (2011) Sotvorykh sud i pravdu, ne predazhd mene obydiashchyykh mia [I have done justice and righteousness; do not hand me over to those who wrong me]. *Fest*. 1996. 12–18 veresnia. S. 12 [in Ukrainian].

8. Rebryk N. «... Platyty meni maiete ne sriblom-zlotom, a takymy pochuttiamy do mene u vashykh sertsyakh pry chytanni tsiiie knyzhky, yaki ya mav do vas, koly tsiu knyzhku pysav...» [«... You should pay me not with silver or gold, but with the same feelings for me in your hearts when reading this book that I had for you when I wrote it...»]. Stanynets Yurii. Chervona yonatanochka: vybrani tvory. Uzhhorod: Grazhda. S. 3–88 [in Ukrainian].

9. Stanynets Yu. (2011a) 25-richnyi «yuvilei» moho literaturnoho movchannia [The 25th «anniversary» of my literary silence]. Chervona yonatanochka: vybrani tvory. Uzhhorod: Grazhda. S. 617–620 [in Ukrainian].

10. Stanynets Yu. (2011b) Avtobiografiia [Autobiography]. Chervona yonatanochka: vybrani tvory. Uzhhorod: Grazhda. S. 534–616 [in Ukrainian].

11. Fedaka D. (1999) Dukhovni oranytsi Yurii Stanytsia [Spiritual plowings of Yuri Stanynets]. *Nash ridnyi kraj*. Richn. 1 (XVIII). S. 14 [in Ukrainian].

12. Fedaka D. (2017a) Ivan Chendei (1922–2005) [Ivan Chendei (1922–2005)]. *Ukrainske krasne pysmenstvo Zakarpattia*. Literaturni portrety y eskizy. Uzhhorod: TIMPANI. S. 325–336 [in Ukrainian].

13. Fedaka D. (2017b) Yurii Stanynets (1906–1994) [Yuri Stanynets (1906–1994)]. *Ukrainske krasne pysmenstvo Zakarpattia*. Literaturni portrety y eskizy. Uzhhorod: TIMPANI. S. 207–212 [in Ukrainian].

14. Sherekh Yu. (1998) Kulishevi lysty i Kulish u lystakh [Kulish letters and Kulish in letters]. *Porohy i zaporizhzhia*. Literatura. Mystetstvo. Ideolohii. Kharkiv: Folio. S.14–50 [in Ukrainian].

15. Yurii Stanynets (1994 [Yuriy Stanynets]. *Karpatska Ukraina*. 21 kvitnia 1994 [in Ukrainian].

YURIY STANYNETS: A PORTRAIT THROUGH EPISTOLARY COMMUNICATION

Abstract. The article analyzes the epistolary communication between writers Yuriy Stanynets and Ivan Chendey. Ye. Stanynets was a representative of Transcarpathian Ukrainian fiction in the 1920s–1940s, who was excluded from literary life during the Soviet era. I. Chendey is a representative of the literary generation of the 1950s–1980s, a laureate of the Shevchenko Prize, who was persecuted by party officials of the system of that time. The correspondence between the writers lasted from the 1950s to the 1980s. Yu. Stanynets' epistolary legacy has not been studied. Scholar S. Kiral has extensively analyzed I. Chendey's correspondence. However, the epistolary communication between the two Transcarpathian artists has not yet become the subject of scientific study.

The aim of the study is to present a portrait of Yu. Stanynets through the prism of twelve published letters from I. Chendey. The tasks for achieving this goal include analyzing Chendey's letters to Stanynets, highlighting details that contribute to a composite portrait of the addressee. It has been established that the main motivation for epistolary communication in Yu. Stanynets was his residence in remote mountainous areas, illness, and exclusion from the literary environment during the Soviet era due to his status as a Greek Catholic priest. The dominant theme in his letters was creativity. Yu. Stanynets lived with the hope of becoming involved in active literary life, reported on his creative plans and intentions, and supported the literary achievements of the addressee. Chendey perceived him as a thoughtful, observant, emotional writer and an objective critic. The linguistic aspect of the letters adds important touches to the portrait. In particular, the refined literary language, business style, and formulas of speech etiquette in Chendey's letters reflect his positive perception of the addressee.

Thus, the epistolary communication between the two artists reveals a fairly clear image of Y. Stanynets with his characteristic traits as a person and writer.

Keywords: Yuriy Stanynets, Ivan Chendey, epistolary communication, linguistic aspect, portrait, epistle.

© Барчан В., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.01.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації: 29.03.2026

Валентина Барчан – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; valentya.barchan@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9054-6370>

Valentya Barchan – Doctor of Philology, Professor of Ukrainian Literature at Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; valentya.barchan@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-9054-6370>